

***Unitatis redintegratio*: el decret del concili Vaticà II sobre l'ecumenisme**

Bartomeu Villalonga Moyà

1. Context històric anterior al text i la seva aprovació

El 21 de novembre de 1964, en la tercera sessió del concili Vaticà II, s'aprovà i es promulgà de manera solemne el decret *Unitatis redintegratio* sobre l'ecumenisme. La votació amb 2.137 vots a favor i només onze pares que no hi donaren el seu vot afirmatiu, és el punt final a gairebé sis anys de treballs i tensions. El papa Joan XXIII quan anuncià el concili, el gener de 1959, ja convidà els altres cristians a unir-se a la recerca de la unitat i de gràcia que és un concili.¹

Hem de començar exposant que el Decret sobre l'ecumenisme no sorgeix del no-res. L'hem de situar dins el context del moviment ecumènic que nasqué al segle XIX fora de l'Església catòlica i que visqué el moment decisiu l'any 1948 amb la creació del Consell Ecumènic de les Esglésies. Hem de ser conscients, però, que l'Església catòlica mirà amb molta prevenció aquest moviment.

L'acceptació, però, per part del Concili crec que l'hem de situar en la teologia catòlica del segle XIX. Johann Adam Möhler i John Henry Newmann són els capdavanters en la matèria. Posteriorment els papes estimularen a l'oració per la unitat i es posà en marxa la Setmana de Pregària per la Unitat dels Cristians. Lleó XIII va començar amb l'obertura ecumènica i Pius XI aprovà les Converses de Malines (1921-1926) amb els anglicans. Però fou Pius XII qui donà suport

¹ Cf. Discurs del 25-1-1959, AAS 51 (1959) 69.

expressament al moviment ecumènic posant de relleu que en el seu origen hi havia l'acció de l'Esperit Sant. Per tant, seguint paraules del cardenal Kasper, «seria erroni ignorar aquesta continuïtat fonamental, considerar el Concili com una ruptura amb la Tradició i identificar-lo com l'arribada d'una nova Església».²

Però no hem de ser tampoc ingenus, les relacions de l'Església catòlica amb l'ecumenisme no han estat senzilles. Les divisions s'han anat donant al llarg de la història de l'Església, des del trencament amb les anomenades comunitats monofisites, les esglésies ortodoxes i les comunitats que sorgiren de la Reforma. La unitat ha estat sempre un desig i una recerca, des de l'antiguitat, passant pels concilis de Lió II (1274) i de Florència (1439-1445), fins al segle XX. Però sempre amb una base, el retorn dels dissidents a l'única Església vertadera que un dia varen abandonar. Així com anteriorment hem parlat afirmativament dels papes sobre el tema ecumènic, també hem de parlar de Pius IX, que convidà els cristians no catòlics a participar en el concili Vaticà I, a condició que retornassin al si de l'Església catòlica. O Lleó XIII que declarà nul·les les ordenacions anglicanes. O Benet XV que es negà a participar del moviment ecumènic naixent. O Pius XI que afirmà que l'Església catòlica és l'Església de Crist i per tant les altres confessions cristianes no tenen valor eclesial. Per tant seguint aquesta línia argumental, amb paraules d'Antoni Matabosch, podríem afirmar que el Concili Vaticà II representaria una gran novetat i un canvi copernicà en el tema ecumènic.³

² W. KASPER, *Conferencia sobre el 40 aniversario de la promulgación del Decreto conciliar «Unitatis Redintegratio»*, novembre de 2004, 1-2.

³ Cf. A. MATABOSCH, *El Decret Unitatis Redintegratio*, a AAVV. *Concili Vaticà II. Constitucions, Decrets, Declaracions*. Edició bilingüe. Barcelona 2003, 86-87.

2. La seva validesa doctrinal

Des del punt de vista de la jerarquia magisterial, un decret no està al mateix nivell que una constitució. Ara bé, no podem oblidar, en paraules del professor Santiago Madrigal, el seu pes específic i la seva notorietat si es consideren els quatre objectius que fixà al concili Pau VI en l'obertura de la segona sessió:

- 1) la noció d'Església;
- 2) la renovació;
- 3) el restabliment de la unitat;
- 4) el diàleg amb el món.⁴

En conseqüència el Decret compleix un dels objectius principals del concili. I ha de ser del tot evident que el Decret sobre l'ecumenisme no pot ser interpretat de manera aïllada, com un text autònom i com si fos l'únic tema del Concili.

Durant l'acte de promulgació del Decret, que tingué lloc quan finalitzà el tercer període de sessions, el papa Pau VI declarà expressament que aquest decret explica i completa la Constitució sobre l'Església.⁵ Per tant, el papa no considera el decret de poca importància des del punt de vista teològic, sinó que té la seva rellevància teològica en ser associat a la Constitució dogmàtica sobre l'Església. Així veiem, segons Kasper, que no se'n pot separar, ni interpretar-se en el sentit d'un relativisme dogmàtic o d'un indiferentisme, ja que el Decret sobre l'ecumenisme ens indica alhora també la direcció en què s'han d'interpretar els enunciats de *Lumen Gentium*, és a dir, en direcció clara cap a una obertura ecumènica teològicament consistent. Vistes les coses, no hi hauria d'haver oposició entre obligatorietat doctrinal i pastoral o disciplinària, ja que desestimar teològicament el decret sobre

⁴ Cf. S. MADRIGAL, *Concilio Vaticano II Decreto sobre el ecumenismo: «Unitatis Redintegratio»*, a *Diálogo Ecuménico* t. XXXIX, núm. 124-125 (2004), 364.

⁵ Cf. Discurs del 21-11-1964, AAS 56 (1964) 1007.

l'ecumenisme seria contrari a la intenció ecumènica general del Concili.⁶

Com és natural, un text del concili sempre haurà d'interpretar-se d'acord amb les regles generals. Els pares, conciliars amb la intenció d'evitar un fals irenisme i un pur pragmatisme ecumènic, no acceptaren la proposta d'alguns pares conciliars d'eliminar els elements teològics del text. Volgueren mantenir el principi fonamental segons el qual les afirmacions pastorals es basen en principis dogmàtics i, a l'inrevés, els principis dogmàtics fan referència a situacions històriques específiques.⁷

El Decret sobre l'ecumenisme ha estat acceptat pel magisteri autèntic de l'Església i pel comú sentit de la fe de tots els fidels («sensus fidelium») i en aquests anys ha contribuït que maduri una consciència ecumènica en molts cristians, encara que hi hagi hagut interpretacions exagerades i aplicacions inadequades.

3. Cap a una nova comprensió de la mateixa Església

Amb paraules del cardenal Kasper diríem que «amb el Concili començà qualque cosa nova: no una Església nova, sina una Església renovada... (amb el Decret) s'abandonà definitivament la visió restringida de l'Església de la Contrareforma i posttridentina i es promogué, no un “modernisme”, sinó un retorn a la tradició bíblica, patristica i medieval que va permetre una comprensió nova i més nítida de la naturalesa mateixa de l'Església».⁸

6 W. KASPER, *Caminos de unidad. Perspectivas para el Ecumenismo*, Madrid 2008, 26-27.

7 *Ibid.* 28-29.

8 W. KASPER, *Conferencia sobre el 40 aniversario de la promulgación del Decreto conciliar «Unitatis Redintegratio»*, novembre de 2004, 2.

El concili pogué assumir el moviment ecumènic perquè entengué l'Església com el poble de Déu en camí.⁹

El papa Joan Pau II a la seva encíclica *Ut unum sint* (1995) ens indica una clau il·luminadora que no podem perdre de vista: «A l'hora de fer referència als principis catòlics de l'ecumenisme, el decret *Unitatis redintegratio* enllaça amb tot amb l'ensenyança sobre l'Església de la constitució *Lumen gentium*, en el capítol que tracta sobre el poble de Déu.»¹⁰

No hi ha cap dubte que guarda una relació particular amb la constitució dogmàtica sobre l'Església. Al parer del professor Madrigal, en la relació presentada als pares conciliars juntament amb la segona redacció de l'esquema «De Oecumenismo», que tingué lloc durant la tercera sessió, es diu que les declaracions doctrinals de la constitució són premisses normatives per al decret. Segons ell per això el decret sobre l'ecumenisme ha de ser interpretat partint de la constitució sobre l'Església i d'això en queda constància a l'article primer o en el proemi¹¹ quan s'afirma: «Aquest sagrat Concili [...], després d'haver exposat la doctrina sobre l'Església, mogut pel desig de restablir la unitat entre tots els deixebles de Crist, vol proposar a tots els catòlics els mitjans, els camins i les formes amb què puguin respondre a aquesta vocació i gràcies divines.»¹²

En el número vuit del primer capítol de *Lumen gentium* hi trobam escrit: «Aquesta Església, constituïda i ordenada en aquest món com una societat, subsisteix en l'Església catòlica, governada pel successor de Pere i pels bisbes en

9 Cf. LG 2,8,9,48-51; UR 2.

10 UUS, 8.

11 Cf. S. MADRIGAL, *Concilio Vaticano II Decreto sobre el ecumenismo: «Unitatis Redintegratio»*, a *Diálogo Ecuménico* t. XXXIX, núm. 124-125 (2004), 364-365.

12 UR 1.

comunió amb ell, encara que es trobin fora del seu clos molts elements de santificació i de veritat que, com a dons peculiars de l'Església del Crist, empenyen devers la unitat catòlica.»¹³ Pel professor Francis A. Sullivan, el significat i la importància del Vaticà II està en dir, en referència a l'Església de Crist, no *que ella és*, sinó que ella *subsisteix en* l'Església catòlica romana.¹⁴ I aquest terme, al seu parer s'ha d'entendre en el sentit de: persistir, quedar-se, continuar, romandre. Per tant l'Església que Jesús confià a Pere i als altres apòstols amb l'encàrrec de propagar-la i governar-la, continua existint i que aquella es troba encara en l'Església catòlica, és a dir, en aquella que és governada pels successors de Pere.¹⁵

Però la pregunta més important és pel com, de quina manera, l'Església de Crist subsisteix en l'Església catòlica. I la resposta la trobam en el Decret sobre l'Ecumenisme en el seu número dos, ja que és la millor descripció que es pot trobar en els documents conciliars per a qualificar la unitat donada per Crist a la seva Església. Essent essencialment una comunió de fe, esperança i amor, en què l'Esperit n'és la causa principal, l'Església ha de ser també considerada en el seu ser visible unida a la professió de la mateixa fe, en la celebració dels mateixos sagraments, en la concòrdia fraterna d'un sol poble de Déu. Per a realitzar i mantenir la dita unitat, Crist dotà la seva Església d'un triple ministeri de la paraula, dels sagraments i del govern, primerament confiat als apòstols i després continuat amb els bisbes sota el papa.¹⁶

Ni la separació entre orient i occident al segle XI, ni les

13 LG I, 8.

14 Cf. R. LATOURELLE (ed.), *Vaticano II. Balance y perspectivas. Veinticinco años después (1962-1987)*, Salamanca 1990(2), 607-616.

15 *Ibid.* 610.

16 *Ibid.* 610-611.

divisions dels cristians a partir del segle XVI han significat la pèrdua de la unitat. Ella subsisteix, segons Sullivan, en l'Església catòlica. Sense que això signifiqui que no es pugui trobar alguna unitat eclesial en altres esglésies cristianes, ni que tampoc existeixi real, encara que imperfecta, comunió que uneixi tots els batejats i les seves comunitats.¹⁷ Així hem de dir, com fa el Decret en el seu número tres, que els germans separats i les seves esglésies no gaudeixen d'aquella unitat que Crist ha volgut donar a la seva Església.¹⁸

Crec que és bo recordar com l'encíclica *Mystici corporis* (1943), anterior al Concili, defensava que el cos místic de Crist, l'Església de Crist i l'Església catòlica i romana eren la mateixa i l'única cosa. Però en el Concili es va veure millor que fora de l'estructura global podien trobar-se nombrosos elements de santificació i que aquests pertanyien a l'Església de Crist. Per tant es mantingueren dues postures: la de la identitat de l'Església de Crist amb l'Església catòlica, i per altra, l'admissió que existeixen elements eclesials fora d'ella. Així el Concili volgué no manifestar l'absoluta i exclusiva identitat entre l'Església de Crist i l'Església catòlica romana.¹⁹ Segons el que exposa el professor Santiago Madrigal, es troba a *Lumen gentium* vuit el primer suport d'un plantejament catòlic de l'ecumenisme. Segons ell, dues són les afirmacions centrals que podem destacar en aquest text. Per una banda l'autoconsciència de l'Església catòlica i per l'altra, l'eclesialitat de les altres Esglésies i comunitats cristianes.²⁰ Elements de santificació i veritat que trobaran resposta en el

17 *Ibíd.* 611.

18 UR 3.

19 Cf. S. MADRIGAL, *Concilio Vaticano II Decreto sobre el ecumenismo: «Unitatis Redintegratio»*, a *Diálogo Ecueménico* t. XXXIX, núm. 124-125 (2004), 366.

20 Cf. S. MADRIGAL, *Concilio Vaticano II Decreto sobre el ecumenismo: «Unitatis Redintegratio»*, a *Diálogo Ecueménico* t. XXXIX, núm. 124-125 (2004), 365.

número quinze del capítol segon de *Lumen gentium*.²¹

Seguint aquest raonament veurem com la fonamentació catòlica de l'ecumenisme està estretament unida a la noció de poble de Déu i a la lectura que es fa del terme catolicitat. El segon capítol de *Lumen gentium* en el número tretze dirà: «Tots els homes són, doncs, cridats a aquesta catòlica unitat del poble de Déu, que prefigura i promou la pau universal; a aquesta unitat en diverses maneres pertanyen o són ordenats els fidels catòlics, els altres creients en Crist i, en fi, tots els homes sense excepció, que la gràcia de Déu crida a la salvació.»²² Ara bé, en quin sentit els altres creients en Crist pertanyen a la unitat catòlica del poble de Déu? Quina seria, per tant, l'eclesialitat de les altres Esglésies o comunitats cristianes?

Hem començat apuntant que fora dels límits visibles de l'Església catòlica es troben, de diverses maneres, elements de santificació i de veritat,²³ i per respondre a les preguntes formulades hem de mirar bé el número quinze del segon capítol de *Lumen gentium*: «L'Església se sent unida per moltes raons amb aquells qui, pel fet de ser batejats, s'honoren amb el nom de cristians, però no professen íntegrament la fe o no guarden la unitat de comunió sota el successor de Pere.»²⁴

Com veiem clarament en el text s'afirma que sobre la base de l'únic baptisme es construeix la comunió eclesial, i a més existeixen elements de santificació i de veritat presents en les altres comunitats cristianes que constitueixen la base objectiva de la comunió existent, encara que imperfecta, entre elles i l'Església catòlica. El baptisme, sagrament de

21 UUS 12.

22 LG II, 13.

23 Cf. LG I,8.

24 LG II, 15.

la fe a través del qual els batejats pertanyen a l'únic cos de Crist que és l'Església, és vist al decret només com el punt de partida i la base d'una comunió que arribarà a la plenitud amb l'Eucaristia.

Si seguim llegint aquest numero quinze de *Lumen gentium*, veurem que ens va descrivint quins són aquests elements operants fora de l'Església catòlica:²⁵ «Són molts, en efecte, els qui veneren la Sagrada Escriptura tenint-la per norma de fe i de vida, manifesten un zel religiós sincer, creuen amorosament en Déu Pare totpoderós i en el Fill de Déu, el Crist Salvador, tenen el caràcter baptismal que els lliga al Crist i àdhuc reconeixen i reben en les seves pròpies esglésies o comunitats eclesials altres sagraments. Molts d'ells tenen també episcopat, celebren la Sagrada Eucaristia i fomenten la devoció envers la Mare de Déu. Cal afegir la comunió de pregàries i d'altres béns espirituals; més encara, una veritable unió en l'Esperit Sant, vist que amb la seva força santificadora obra també en ells per mitjà de dons i de gràcies i omple alguns d'ells de la fortalesa del martiri. D'aquesta manera l'Esperit promou en tots els deixebles del Crist el desig i l'acció perquè tots s'uneixin en pau en un sol ramat sota un sol Pastor, tal com el Crist va deixar expressat.»²⁶

Gos dir que en aquest text se sintetitza tota l'eclesiologia del Poble de Déu i l'eclesiologia de comunió, en definitiva els fruits més importants i destacats de la renovació conciliar. I com diu molt bé Santiago Madrigal, *Unitatis redintegratio* pot ser llegit en la clau que és «la primera aplicació de tota la doctrina continguda en la constitució sobre l'Església».²⁷

²⁵ Cf. UUS 12.

²⁶ LG II, 15.

²⁷ S. MADRIGAL, *Concilio Vaticano II Decreto sobre el ecumenismo: «Unitatis Redintegratio»*, a *Diálogo Ecuémico* t. XXXIX, núm. 124-125 (2004), 370.

4. Principis catòlics de l'ecumenisme extrets del decret conciliar

Si el Concili tenia un desig inicial explícit, segons la mentalitat de Joan XXIII, era el de ser ecumènic i pastoral. I així també ho apunta el professor Joan Bosch en el seu article «El largo camino hacia la reconciliación cristiana», on es fa ressò d'unes notes i comentaris fets per un equip de laics i sacerdots el 1966 sobre el text del decret sobre ecumenisme: «Este decreto es, en definitiva, más que un texto: es un acto. Sean cualesquiera las dificultades para su aplicación, aquí o allí, consituye un gesto de alcance irreversible: compromete a la Iglesia catòlica en todos los planos, dentro de la dimensión ecumènica.»²⁸

El document ecumènic consta de vint-i-quatre paràgrafs numerats, dividits en tres capítols, precedits d'un breu proemi. El cap. I tractarà els principis catòlics sobre l'ecumenisme, el cap. II sobre la pràctica de l'ecumenisme i el cap. III parlarà de les Esglésies i comunitats separades de la Seu apostòlica romana.²⁹

Hem de començar apuntant que si el Vaticà II és ecumènic no ho és només perquè així ho descrigui el Codi de Dret Canònic (c. 337-338), sinó perquè obre l'Església catòlica al moviment ecumènic. Fixem-nos com el cap. I no diu principis de l'ecumenisme catòlic, sinó principis catòlics de l'ecumenisme. D'aquesta manera es reconeix que no hi ha pròpiament un ecumenisme catòlic en contraposició a un ecumenisme ortodox o protestant. Es reconeix que hi ha un sol moviment ecumènic a què es van afegint les diferents Esglésies, cada una amb les seves posicions doctrinals.

²⁸ J. BOSCH, *Para comprender el ecumenismo*, Pamplona 1991, 141.

²⁹ Cf. D. PALAU, *La Iglesia-Sacramento y los sacramentos de la Iglesia*, Barcelona 2014.

Per la seva part l'Església catòlica deixant endarrere la manera de pensar en una unitat de l'Església com a retorn a Roma, s'ha afegit, segons el professor Bosch, al moviment ecumènic amb el seu propi bagatge passant pel Vaticà II, sense el qual no seria possible la incorporació a tal moviment.³⁰

El capítol I del decret amb els seus paràgrafs dibuixa tot un recorregut. Primer de tot reflexiona sobre l'Església una i única, fundada en el mateix misteri d'unitat del Déu u i tri. Segueix tractant l'Església en la seva realitat concreta, és a dir, teològica sobre la separació des del punt de vista de comunió. Finalment pren postura respecte del fet global del moviment ecumènic modern com a procés de recerca de la unitat entre les Esglésies i comunitats cristianes, subratllant la importància del diàleg.³¹

Seguint el numero dos del nostre decret veiem com s'afirma per part dels pares conciliars que és l'Esperit, que habita en els cristians, el principi de la unitat de l'Església. Com bé diu sant Pau, l'Esperit és qui realitza la comunió dels feels i els uneix a Crist, distribueix els seus dons i gracies, per a uns ser apòstols, altres ser profetes, altres evangelitzadors, i altres ser pastors i mestres; i així ha preparat els qui formen el poble sant perquè exerceixin el ministeri d'edificar el cos de Crist.³² Per tant, és l'Esperit qui actua de forma essencial en el Poble de Déu.

En el mateix número dos es posa de manifest la doctrina del col·legi apostòlic al qual Crist ha confiat, fins als finals dels temps, la tasca d'ensenyar, governar i santificar, conferint a Pere un encàrrec especial. Això fa que el text del decret

30 Cf. J. BOSCH, *Para comprender el ecumenismo*, Pamplona 1991, 142.

31 S. MADRIGAL, *Concilio Vaticano II Decreto sobre el ecumenismo: «Unitatis Redintegratio»*, a *Diálogo Ecueménico* t. XXXIX, núm. 124-125 (2004), 371-372.

32 Cf. Ef. 4, 11-12.

no vulgui obviar alhora de parlar de la comunió eclesial de l'estructura jeràrquica del poble de Déu i del paper del ministeri petrí en relació amb el col·legi episcopal. Una jerarquia eclesiàstica i un papat que es presenten sempre al servei de la unitat del poble de Déu.

Sense deixar de dirigir l'atenció a la realitat històrica de l'Església en la seva condició més humana, cada una de les Esglésies està cridada a valorar i apreciar el valor eclesial de les altres Esglésies. Per tant, segons el parer del professor Madrigal, el decret convida a apreciar i garantir el valor eclesial de les altres Esglésies i comunitats cristianes separades de la Seu apostòlica de Roma.³³

El número tres d'*Unitatis redintegratio* ens assenyala la situació d'anormalitat que representen les escissions dutes a terme en l'una i única Església. Defensa una certesa important: «... els qui avui hagin nascut en aquestes comunitats separades de la comunió de l'Església catòlica, no poden ser acusats del pecat de la separació.»³⁴ Aquest fet ens fa adonar-nos que les divisions tenen a veure amb culpes per ambdues parts i s'inaugura així una nova forma de parlar en raó de la plena o no plena comunió: «...els qui creuen en Crist i reberen el baptisme degudament, queden constituïts en una comunió, encara que no sigui perfecta, amb l'Església catòlica.»³⁵

Posteriorment aquest mateix número tres del decret conciliar sobre l'ecumenisme enumera els elements que edifiquen i donen vida a la mateixa Església, i de manera especial aquells que es troben fora del recinte visible de l'Església catòlica. Cal destacar també com el decret parla en aquest mateix número

33 S. MADRIGAL, *Concilio Vaticano II Decreto sobre el ecumenismo: «Unitatis Redintegratio»*, a *Diálogo Ecuménico* t. XXXIX, núm. 124-125 (2004), 375.

34 UR 3.

35 *Ibíd.* 3.

de les Esglésies i comunitats, de les quals se serveix l'Esperit Sant com a medis de salvació, reconeixent-los així un estatut teològic.³⁶ I referent a això, l'encíclica *Ut unum sint* de Joan Pau II afegirà: «...fora de la comunitat catòlica no existeix el buit eclesial. Molts elements de gran valor (*eximia*), que a l'Església catòlica són part de la plenitud dels mitjans de salvació i dels dons de gràcia que constitueixen l'Església, es troben també en les altres Comunitats cristianes.»³⁷

El decret parla de comunió, encara que parcial, però real: «En efecte, els qui creuen en Crist i han rebut ritualment el baptisme estan en una certa comunió, encara que no perfecta, amb l'Església catòlica.»³⁸ Per això, seguint el cardenal Kasper, podem afirmar que els diàlegs posteriors han assumit bé la idea d'una unitat visible de tots els cristians com a comunió-unitat en sentit analògic al misteri trinitari, no en clau d'uniformitat sinó com a unitat en la diversitat i diversitat en la unitat.³⁹

Com bé apunta el professor Madrigal, parlar de comunió més o menys plena implica afirmar que existeix una comunió en la qual la incorporació a la comunió amb Crist es realitza d'una manera més plena.⁴⁰ Per això s'apunta al final del número tres del decret, que en l'Església catòlica romana podem obtenir la plenitud dels mitjans de salvació, per tant hi ha totes les característiques essencials d'Església volgudes per Crist. Però al mateix temps subratlla que tots els cristians pertanyen ja en certa manera al poble de Déu, i que han

36 Cf. UR 3.

37 UUS 13.

38 UR 3.

39 S. MADRIGAL, *Concilio Vaticano II Decreto sobre el ecumenismo: «Unitatis Redintegratio»*, a *Diálogo Ecueménico* t. XXXIX, núm. 124-125 (2004), 370-371.

40 Cf. S. MADRIGAL, *Concilio Vaticano II Decreto sobre el ecumenismo: «Unitatis Redintegratio»*, a *Diálogo Ecueménico* t. XXXIX, n° 124-125 (2004), 378.

estat incorporats a l'Església.

El numero quatre del decret exhorta tots els fidels catòlics a participar en el treball ecumènic. A més convida a llevar del nostre comportament, dels nostres judicis, de la nostra pregària, tot allò que no és just ni vertader cap als nostres germans cristians. Així suggereix la necessitat de trobades basades en el diàleg.

Un diàleg en sentit fort, sostingut i dut a terme per experts. Un diàleg que apareix com a actitud i com a mètode. No és una tàctica que cerca la conversió de l'altre per a la pròpia causa, és més aviat el medi hermenèutic en el qual es possible conèixer millor les demandes i posicions de l'interlocutor, alhora que permet expressar la pròpia fe en un llenguatge més assequible als altres.⁴¹ Diu així el número quatre: «...“el diàleg” entaulat entre perits i tècnics en reunions de cristians de les diverses Esglésies o comunitats, i celebrades en esperit religiós. En aquest diàleg exposa cadascun, per la seva banda, amb tota profunditat la doctrina de la seva comunió, presentant-ne clarament els caràcters. Per mitjà d'aquest diàleg, tots adquireixen un coneixement més autèntic i una estima més justa de la doctrina i de la vida de cada comunió...».⁴²

Però un diàleg sense oblidar el principi de la jerarquia de veritats. Aquestes fan referència al fonament de la fe cristiana (nucli cristològic i trinitari), veritats revelades bíblicament i les veritats objecte de definició eclesiàstica. Una incorrecta relació d'aquestes categories de veritats podria afavorir una lectura que posàs en el mateix pla totes les doctrines i realitats cregudes i així s'equiparassin en importància els nuclis de la

41 Cf. J. BOSCH, *Para comprender el ecumenismo*, Pamplona 1991, 143.

42 UR 4.

revelació amb les veritats connectades a aquest nucli de fe.⁴³

I tot aquest diàleg tenint en compte la jerarquia de veritats, apunta el decret, per arribar a superar els obstacles que impedeixen la perfecta comunió eclesiàstica, on tots els cristians se sentin congregats en l'única celebració de l'Eucaristia.⁴⁴ Encara que afirmi clarament que la unitat d'una sola i única Església que Crist concedí des del principi subsisteix de manera indefectible en l'Església catòlica, i per tant no s'abandona l'esperança d'anar superant els obstacles que impedeixin la comunió eclesial i la celebració de l'única Eucaristia al final de tota l'activitat ecumènica.⁴⁵ Per K. Rahner la incorporació a l'Església arriba a la seva plenitud en l'Eucaristia, que és la font i el cim de la vida cristiana i eclesial. Per això, segons ell, el decret afirma que en l'Eucaristia se significa i es realitza la unitat de l'Església.⁴⁶ Quan parla de les Esglésies ortodoxes, el decret en el seu número quinze, referent a l'Eucaristia, diu que aquesta edifica i crea l'Església de Déu i mitjançant la celebració es manifesta la comunió entre elles.⁴⁷ I això ens duu a recordar que on se celebra l'Eucaristia, hi està present l'Església. Amb aquest axioma s'afirma que tota Església particular que celebra l'Eucaristia és l'Església en sentit ple de la paraula, però no és tota l'Església.⁴⁸ I fet que hi ha un sol Crist i una sola Eucaristia, cada Església que celebra l'Eucaristia està en una relació de comunió amb totes les altres Esglésies. L'única Església existeix en totes les Esglésies particulars i a partir d'elles, així com les Esglésies particulars existeixen en

43 Cf. J. BOSCH, *Para comprender el ecumenismo*, Pamplona 1991, 143.

44 Cf. UR 4.

45 Ibid 4.

46 Cf. W. KASPER, *Conferencia sobre el 40 aniversario de la promulgación del Decreto conciliar «Unitatis Redintegratio»*, novembre de 2004, 6.

47 Cf. UR 15.

48 Cf. LG 26 i 28.

l'única Església i a partir d'ella, com afirma la Congregació per a la Doctrina de la Fe a la carta als bisbes de l'Església catòlica sobre alguns aspectes de l'Església considerada com a comunió de 1992.⁴⁹

Aplicat aquest concepte d'unitat al problema ecumènic, la unitat ecumènica cap a la qual tendim, al parer del cardenal Kasper, significa molt més que una xarxa d'Esglésies confessionals que a l'hora d'entrar en comunió d'Eucaristia es reconeixen mútuament. Segons ell, la concepció catòlica de l'ecumenisme pressuposa el que ja existeix, o sigui, la unitat en l'Església catòlica i la comunió parcial amb les altres Esglésies i comunitats eclesials, per arribar, partint d'aquesta comunió incompleta, a la comunió plena,⁵⁰ que inclouria la unitat en la fe, en els sacraments i en el ministeri eclesiàstic.⁵¹

És important tenir clar que la unitat en el sentit de la comunió plena no significa uniformitat, sinó unitat en la diversitat i diversitat en la unitat. Dins de l'única Església, per Kasper, hi ha lloc per a una diversitat legítima de mentalitats, tradicions, ritus, regles canòniques, teologies i fins i tot espiritualitats. Per tant, la gran contribució del decret per ell és haver aportat la distinció entre comunió plena i no plena. Per això es pot dir que l'ecumenisme no es basa a crear associacions, sinó a realitzar i dur a terme una comunió, que en cap cas significa absorció mútua ni fusió.⁵²

En aquesta mateixa línia, el professor Santiago Madrigal

49 Cf. S. MADRIGAL, *Concilio Vaticano II Decreto sobre el ecumenismo: «Unitatis Redintegratio», a Diálogo Ecuménico t. XXXIX, núm. 124-125 (2004), 381.*

50 Cf. UUS 14.

51 Cf. LG 14; UR 2.

52 Cf. W. KASPER, *Conferencia sobre el 40 aniversario de la promulgación del Decreto conciliar «Unitatis Redintegratio»,* novembre de 2004, 7.

afirmarà que la meta de la plena comunió, que comporta la confessió de la mateixa fe, la comunió de la vida sacramental i la unitat de govern, no és una nova reedició del retorn al si de l'Església romana.⁵³

I finalment el número sis apuntarà que la renovació de l'Església consistirà a augmentar la fidelitat a la seva vocació perquè l'Església cridada per Crist i que peregrina en aquest món es renovi constantment com a institució terrena i humana. Sens dubte això fa que totes les Esglésies hagin de fer i afrontar un examen de consciència sobre la seva fidelitat al Senyor i a la seva voluntat històrica.⁵⁴

Així es poden entendre les paraules de K. Rahner quan afirma que l'esdeveniment del Vaticà II és el principi d'un començament, la instauració d'una nova tendència per arribar a una unió com a resultat d'una transformació mútua, d'una conversió recíproca d'uns cap als altres i no com a retorn, sinó més aviat com a reconciliació; no com a submissió, sinó com a acollida recíproca de la comunió.

5. Conclusió

Crec que després d'acostar-nos a *Unitatis Redintegratio* podríem arribar a la següent conclusió: el document ajuda a l'eliminació d'un ecumenisme de retorn i de certes intransigències que pesen sobre la coexistència dels cristians separats i que fan dubtar de la sinceritat ecumènica.

Com bé afirmà el papa Joan Pau II amb el concili Vaticà II l'Església catòlica s'ha compromès de manera irreversible

53 Cf. S. MADRIGAL, *Concilio Vaticano II Decreto sobre el ecumenismo: «Unitatis Redintegratio»*, a *Diálogo Ecuménico* t. XXXIX, núm. 124-125 (2004), 379.

54 Cf. UR 6.

a recórrer el camí de l'acció ecumènica.⁵⁵ Amb aquestes paraules es reafirmava a l'encíclica *Ut unum sint* el compromís ecumènic de l'Església catòlica en ocasió de la celebració dels trenta anys de l'aprovació del decret sobre ecumenisme. Així podem dir que més enllà dels innombrables progressos concrets, podem destacar el redescobriment de la fraternitat entre els cristians.

El Concili pogué fer seva la causa ecumènica perquè encertà a entendre l'Església com a poble de Déu en camí. Així es va donar molta d'importància a la seva dimensió dinámicoescatològica i posà les bases perquè poguéssim entendre l'ecumenisme no com un apèndix, sinó com una part integrant i fonamental de la vida orgànica de l'Església i de la seva activitat pastoral.

M'atreviria a dir que el decret és un inici, perquè com hem intentat assenyalar, ha tingut amples i importants repercussions, tant dins l'Església catòlica com en l'àmbit ecumènic, i ha canviat la situació de l'ecumenisme durant els darrers cinquanta anys.

No hi ha dubte que *Unitatis redintegratio* també ha deixat obertes algunes qüestions. Per aquestes el decret ha rebut crítiques, però també s'ha intentat desenvolupar-ne amb posterioritat el contingut més posat en qüestió. Crec no equivocar-me si afirm que el decret posà en marxa un procés irrevocable i irreversible, ja que ens mostra el camí que s'ha de seguir en el diàleg ecumènic del segle XXI. Un diàleg que ha de ser com un camí, recorregut amb prudència, però al mateix temps valent, amb molta paciència però sense perdre mai l'esperança.

En paraules del concili i del cardenal Walter Kasper, pens que

⁵⁵ Cf. UUS 42.

és fonamental tenir en consideració l'Esperit, que encara que hàgim de treballar per la unitat aquesta és una gracia divina. Això, més que fer-nos caure en un excessiu relaxament, ens ha d'ajudar a caminar, ja que ens fa ser més conscients que això de l'ecumenisme no és una lluita ideològica, ni una moda passatgera ni tan sols una simple qüestió moral, sinó més tost un mandat del mateix Jesucrist que ens anima amb el seu Esperit.

L'ecumenisme en definitiva, diríem seguint el cardenal Kasper, és una aventura de l'Esperit. Per això en aquest mateix sentit el cardenal Bea afirmà obertament que es tracta d'una obra superior a qualsevol esforç o una empresa purament humana, per això és necessari posar tota la confiança només en Déu. I no podem acabar més que amb paraules de sant Pau, que són amb les que acaba el decret per animar-nos a seguir oberts a la voluntat de l'Esperit que no és altra que la plena unitat: «... l'esperança no enganya, perquè Déu, donant-nos l'Esperit Sant, ha vessat en els nostres cors el seu amor.»⁵⁶

⁵⁶ Rm 5,5 (UR 24).